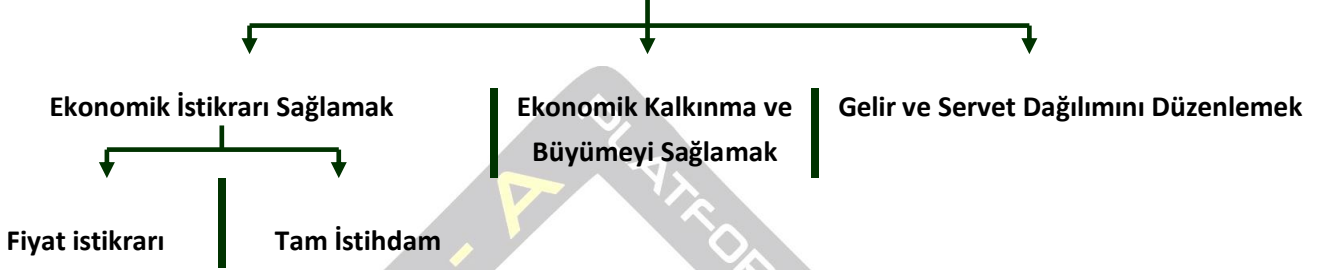

- Maliye politikası, devletin **mali araçları** kullanarak ekonomik ve sosyal alana müdahale etmek için uyguladığı politikalar. Ayrıca hükümetlerin, istihdam, büyüme ve enflasyon gibi belli amaçları gerçekleştirebilmek amacıyla gelir toplama ve harcama yapma yöntemlerini şekillendirir.
- Maliye politikasını diğer ekonomik politikalardan bağımsız uygulamak, hedeflenen amaçlara ulaşılmasını zorlaştırır ve başarılı bir uygulama olmaz. Bu nedenle maliye politikasının ahenkleştirilmesi yani diğer ekonomik politika- larla birlikte uygulanması gerekmektedir. Örneğin; enflasyonu önlemeye yönelik daraltıcı maliye politikası sıkı para ve kredi politikasıyla desteklenmelidir.

MALİYE POLİTİKASININ AMAÇLARI

1. Ekonomik İstikrarı Sağlamak Amacı

a. Fiyat istikrarı

- Fiyat istikrarı, maliye politikasının en önemli ve kısa dönemli amacıdır.
- Fiyatlar genel seviyesindeki değişim, iki şekilde oluşabilir.
- Bunlardan birincisi, fiyatlar genel seviyesinin sürekli yükselmesi yani **ENFLASYON**,
- İkincisi, fiyatlar genel seviyesinin sürekli bir biçimde düşmesi yani **DEFLASYON** durumunun varlığıdır.

b. Tam İstihdam

- Tam istihdam, geniş anlamda ekonomide mevcut bütün üretim faktörlerinin, tam olarak kullanılmasıdır.
- Ekonomide sorun yaratan asıl konu çoğunlukla işgücü istihdamı olduğu için istihdam denildiğinde genelde işgücü istihdamı anlaşılmaktadır.
- Bütün üretim faktörlerinin tam olarak kullanılması demek, işsizlik oranının doğal işsizlik düzeyinde olmasıdır.
- Doğal işsizlik friksiyonel ve yapısal işsizliğin toplamından oluşur. Doğal işsizlik düzeyinde ekonomi tam istihdamdadır.
- Bu da, bir ekonominin maksimum sürdürülebilir üretim oranına denk gelen işsizlik oranıdır.
 - Friksiyonel (Arızı) İşsizlik:** İş değiştirme ve mevsimlik işleri bırakma gibi nedenlerle veya yeni mezunların kısa süreli iş aramaları gibi nedenlerle geçici olarak oluşan işsizlik türüdür.
 - Yapısal İşsizlik:** Bir ekonomik düzenin yapısındaki değişimlerden kaynaklanan işsizlik türü denebilir. Bazen teknolojik işsizlik ile benzer kabul edilebilmektedir.

Phillips Eğrisi

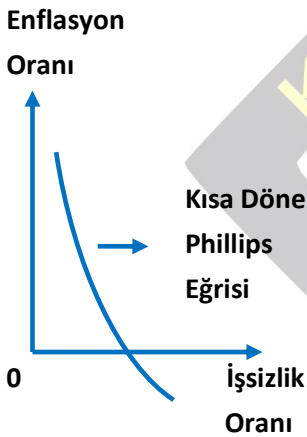
- Phillips eğrisinin çıkış noktası (1958), parasal ücret artışları ile işsizlik haddi arasındaki ters yönlü ilişkidir. (**Parasal ücret $\uparrow \rightarrow$ İşsizlik oranı $\downarrow$**). Yani orijinal Phillips eğrisi, ücret artışları ile işsizlik oranı arasındaki ters yönlü ilişkiyi açıklamıştır.
- Phillips eğrisiyle ilgili Samuelson ve Solow analizler yapmış, enflasyon ve işsizlik arasındaki ters yönlü ilişkiyi açıklamıştır. Bu durumda;

İşsizlik oranı $\uparrow \rightarrow$ Enflasyon Oranı $\downarrow$
İşsizlik oranı $\downarrow \rightarrow$ Enflasyon Oranı $\uparrow$ } **Phillips Eğrisi**

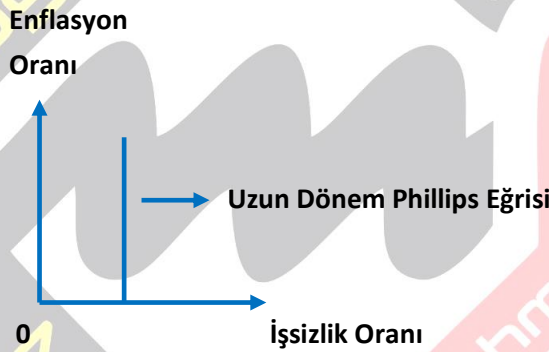
- Zaman zaman fiyat istikrarının sağlanması amaçlanırken diğer yandan tam istihdamın da sağlanması amaçlanır
- Enflasyonu azaltmak çabaları çoğu zaman işsizlik oranında bir artışa neden olabilir.

Phillips Eğrisi İkiye Şekilde Analiz Edilir

Kısa Dönem Phillips Eğrisi

Uzun Dönem Phillips Eğrisi

- Kısa Dönem Phillips Eğrisi negatif eğimlidir.
- Enflasyon haddinin sıfır olduğu durumda, kısa dönem Phillips Eğrisi yatay eksene keser ki o nokta da doğal

- Beklenen enflasyon ve gerçekleşen enflasyon oranları birbirine eşit olduğu zaman enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi gösteren bir eğridir.
- Uzun dönem Phillips eğrisi doğal işsizlik oranı düzeyinde çizilecek dik bir doğru ile gösterilebilir.
- Ücretler tam esnek ise, Phillips Eğrisi friksiyonel işsizlik seviyesinde çizilen düşey doğru ile çıkarılır.
- Ücretler tam esnek ise Phillips Eğrisi düşey eksene paralel bir eğri olarak çizilir.
- Ücretlerin işsizlik haddine karşı duyarlılığı her ülkede değişik olduğu için Phillips eğrisinin şekli ülkeden ülkeye farklılık gösterir.
- Yeni Klasik İktisadi anlayışa göre ise, rasyonel beklentiler mevcut ise, kısa dönemde de Phillips Eğrisi düşey eksene paralel bir doğru olacaktır.
- Monetaristlere göre, Phillips eğrisi analizi sadece kısa Dönemde geçerli uzun dönemde geçerliliğini kaybetmektedir.

2. Ekonomik Büyüme Amacı ve Kalkınma

Ekonomik Büyüme

- Maliye politikasının uzun dönemli amacıdır
- Bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin reel olarak artmasıdır.
- Ekonomik büyüme daha çok gayrisafi milli hâsıla ile ilgili bir kavramdır
- Bir ülkedeki mal ve hizmetlerin miktarının artmasına yaygın büyüme denir.
- Bir ülkedeki kişi başına düşen mal ve hizmet miktarının artmasına yoğun büyüme denir.
- Ekonomik büyüme için iş gücünün, sermaye stokunun artırılması ve teknolojik gelişmenin sağlanması gerekmektedir.
- Her büyüme kalkınma demek değildir.

Ekonomik Kalkınma

- Ekonominin uzun dönemli amacıdır.
- Kalkınma sayısal büyümeden çok, o ülkenin kültür, eğitim, sağlık, beslenme gibi açılardan gelişmesidir.
- Kalkınmayı sağlamak için ise üretim ve yatırımları, teknolojik gelişimi teşvik edici politikalar uygulanmalıdır.
- Gerçek bir kalkınmadan söz etmek için, okuryazarlığın yükselmesi, eğitilmiş ve uzmanlaşmış işgücünün artması, nüfusun sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanıyor olması, kültürel zenginlik ve çevre bilincinin vb. oluşması gerekir.

3. Gelir ve Servet Dağılımını Düzenlemek Amacı

- Gelir dağılımı, bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin toplumun farklı kesimlerinde nasıl bölüştüğünü gösteren kavramdır.
- Bu bölüşüm kişiler arasındaki bölüşüm, üretim faktörleri arasındaki bölüşüm, bölgeler arasındaki bölüşüm ve sektörler arasındaki bölüşüm olarak incelenebilir.
- Devlet, maliye politikası araçlarını kullanarak gelir dağılımını denkleştirmeye çalışır. (Servet vergileri, transfer harcamaları, özel tüketim vergileri vb.)

MALİYE POLİTİKASININ KISITLARI

Maliye politikası amaçlarına ulaşmaya çalışılmasının başarısını kısıtlayan bazı durumlar söz konusudur. Bunlar aşağıdaki gibidir.

1. İşlemsel Kısıtlar

- Zaman ve büyüklükle ilgili sorunlardır.
- Burada uygulanacak politikanın uygulamaya konulması ve etkilerinin ekonomiye yansımada oluşan zaman gecikmesidir. Bahsedilen zaman gecikmesi üç şekilde ortaya çıkar. Bunlar;

MALİYE POLİTİKASININ KISITLARI

a) Tanıma (Teşhis) Gecikmesi:

Konjonktürel sorunun hissedilip teşhis edilmesinde geçen süredir

b) Uygulama Gecikmesi:

Sorunun çözümü için tercih edilen maliye politikası aracının uygulanmasında yaşanan gecikmedir. Bunun en klasik örneği harcama veya vergi toplama için bütçe hazırlama sürecidir.

c) Tepki Gecikmesi:

Uygulanan politikaların piyasada hissedilmesi ve beklenen davranışların gerçekleşmesi için geçen süredir

2. Yapısal Kısıtlar

- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülür ve ekonomik yapıdan kaynaklanan sınırlamalardır.
- Örneğin, ekonominin kalkınma düzeyindeki gerilik, yüksek işlem maliyetleri, verimsizlik, yolsuzluk, bürokrasinin hantallığı gibi yapısal özellikler de maliye politikasının başarısını kısıtlar.

3. Siyasi (Politik) Kısıtlar

- İradi maliye politikası hükümetlerin aldıkları kararlarla ekonomiyi yönlendirmesidir.
- Hükümetler iktidara gelirken vermiş oldukları sözlerden zaman zaman uzaklaşabilmektedir. Çünkü tekrar iktidara gelebilmek, gelecek dönem seçimlerinde oy kaybetmemek adına popülist politikalar uygulayabilirler.
- Bu nedenle birçok maliye politikası, politik kaygılar nedeniyle uygulamaya sokulmaz.
- Örneğin enflasyon dönemlerinde talebi düşürmek için vergilerin artırılması ya da kamu harcamalarının kısılması gerekmektedir. Ancak hükümetler oy kaybetmemek adına sürekli bütçe açığı politikası izleyip kamu harcamalarını arttırıp vergi oranlarını düşürebilir ve enflasyon oranının daha da artmasına sebep olabilirler. Bu durum maliye politikasının amaçlarına ulaşmada politik engeller yaratır.

4. Merkez ile Merkez Dışı İdarelerin Uyumsuzluğu

- Merkezi idarenin ekonominin geneli için öncelik verdiği amaçlar nedeni ile uygulamayı öngördüğü politikalar ile yerel idarenin yetki sahasında bulunan bölge için öngördüğü amaçlar ve politikalar birbirinden farklı olabilir.
- Bu durumda maliye politikası ile öngörülen amaçlara ulaşmak için kullanılan araçların etkinliği merkezi idare ve yerel idare açısından azalmakta ve toplumsal ve ekonomik fayda sağlayabilecek amaçlardan uzaklaşabilmektedir.

MALİYE POLİTİKASININ AMAÇLARI ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Belli bir amacı gerçekleştirmek için uygulanan maliye politikasının başka bir amacı OLUMSUZ etkileyebilmesidir.	
Fiyat İstikrarı Tam İstihdam Arasındaki Çatışma	- Daraltıcı maliye politikalarıyla enflasyonun düşürülmesi amaçlanırken aynı zamanda bu politika işsizliğin de artmasına sebep olur. (KDV'nin artırılması talebi azaltarak enflasyonu düşürür bu da üretimi azaltarak istihdamı olumsuz etkileyebilir). - İşsizliği azaltmak için uygulanan genişletici maliye politikası, talep fazlasına neden olarak enflasyonu yükseltebilir.
Ekonomik İstikrar Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Arasındaki Çatışma	Enflasyonist dönemde talebin kontrol edilmesi amacıyla uygulanan daraltıcı maliye politikası (kamu harcamalarını kırmak gibi) ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı yavaşlatabilir.
Ekonomik İstikrar - Gelir Dağılımı Arasındaki Çatışma	Enflasyonu düşürmek için artırılan dolaylı vergiler, düşük gelirli tüketicilerin tüketim düzeyini düşürür ve bu da gelir dağılımının bozulmasına neden olur.
Belli Bir Tüketim Düzeyine Ulaşma (Gelir Dağılımı) - Büyüme Arasındaki Çatışma	Düşük gelirli kişilerin belli bir tüketim (refah) düzeyine ulaşma çabaları, gelirlerinin büyük bir kısmını tüketime ayrılması ile olabilir. Belli bir tüketim (refah) düzeyine ulaşma amacı ekonomide yatırımlara ayrılacak toplam tasarrufları düşürecek, daha az yatırım yapılacak ve büyüme hızı daha yavaş olacaktır.
Gelir ve servetin Dengeli Dağılımı İle Ekonomik Büyüme ve Kalkınma Arasında Çatışma	Gelir ve servet dağılımı için yapılan harcamaların artması (örneğin transfer harcamalarının artması) kamu kaynaklarının fiziki sermayeye yani verimli alanlara gitmesini engelleyecek ve böylece büyüme oranının da azalmasına sebep olacaktır. Vergi teşvikleri, uygulanan sübvansiyonlar, yaşlılara yapılan ödemeler vb. büyümeyi olumsuz etkiler.
Diğer Çatışmalar	Devlet borçlarını azaltmayı amaçlayan borç idaresinin, dış borç ödemesi yaparak ekonomik kalkınmayı engellemesi, aynı şekilde devlet borçlarını azaltmayı amaçlayan borç idaresinin, enflasyonist dönemlerde iç borç ödemesi yaparak enflasyonun artmasına neden olması, ya da kamu yatırım harcamalarının finansmanının borçla sağlanarak, dışlama etkisiyle özel yatırım harcamalarının azalması ve bu durumun büyümeyi olumsuz etkilemesi.

MALİYE POLİTİKASININ AMAÇLARI ARASINDAKİ ÇATIŞMA

Belli bir amacı gerçekleştirmek için uygulanan maliye politikasının başka bir amacı OLUMLU etkileyebilmesidir.	
Hızlı Üretim Artışının Yüksek İstihdamı Da Beraberinde Getirmesi	Hızlı üretim artışı ile yüksek istihdam arasında birbirini destekleyen bir ilişki söz konusu olur. hızlı üretim artışını hedefleyen bir kamu otoritesi yatırımları arttıracak, üretimi ve sermaye birimini teşvik edecektir. Bu durumda artan yatırımlar ve oluşan yeni kaynaklar istihdamın artmasına sebep olacak ve işsizlik azalacaktır.
Durgunlukla Mücadele Edilen Bir Ekonomik Durumun Yatırımları Ve Büyüme De Beraberinde Getirmesi	Durgunlukla mücadele eden kamu otoritesi kamu harcamalarını arttırıp vergileri azaltacaktır. Artan kamu harcamaları ve azaltılan vergilerle ek talep yaratılacak, istihdam arttırılıp büyüme sağlanacaktır.
İşsizliği Azaltmak İçin Uygulanan Politikalar Sonucu Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanması	Durgunluk dönemlerinde artan işsizliği ortadan kaldırmak için yatırımların artırılması yeni iş olanakları sağlayacak ve azalan işsizlik sonucu gelir dağılımındaki adaletsizlik de azalacaktır.

1. KLASİK İKTİSAT YAKLAŞIMI

- Tam rekabet koşullarının geçerlidir
- Her arz kendi talebini doğurur.
- Ücret, faiz ve fiyatların esnektir
- Devlet ekonomik hayata olabildiğince az müdahale etmelidir.
- Dışarıdan yapılan müdahaleler dengesizlikleri büyümesine neden olur.
- Gerek harcamalar ve gerekse gelirler olabildiğince sınırlı tutulmalıdır.
- Maliye politikası yerine Para politikası tercih edilmelidir.
- Devlet, savunma, adalet ve diplomasi gibi zorunlu hizmetleri yerine getirmeli ve ekonomik hayat içerisinde yer almamalıdır.
- Devlet bütçesi küçük ve denk olmalıdır. Tarafsız maliye uygulanmalıdır.
- Borçlanma yalnızca olağanüstü durumlarda olmalıdır.
- Vergiler verimli kaynakların devlet tarafından israfı anlamına geldiğinden mümkün olduğunca az toplanmalıdır.
- Sınırlı devlet anlayışının sonucu olarak, kamu harcamaları olabilecek en düşük düzeyde tutulmaya çalışılmalıdır.

2. KEYNESYEN İKTİSAT YAKLAŞIMI

- Keynes teorisini, kendinden önceki teorilerden farklı olarak "talep ağırlıklı" kurmuştur.
- Keynesyen teoride ise, arz talep tarafından kontrol edilir.
- Keynes ekonominin kendi haline bırakılacak olursa işsizlik ve duraklama gibi bunalımlara sürükleneceğini savunmuştur.
- Keynes'e göre kişilerin en önemli sorunu belirsizliktir. Hiç kimse bir malın fiyatının veya faizinin gelecekte ne olacağını bilemez.
- Keynes ekonomideki belirsizliklerin ve konjonktürel sorunların çözümünde para politikası yerine mutlaka maliye politikasının kullanılması gerektiğini savunmuştur. Keynesyen iktisadi düşüncede para politikasının etkin olmamasının altında yatan temel neden Likidite Tuzağıdır.
- Eğer ekonomi "likidite tuzağı" içinde ise faiz oranı maliye politikasından hiç etkilenmeyeceğinden, maliye politikasının etkisini azaltıcı veya yok edici sonuçlara yol açmaz. Bazen uygulanan maliye politikası faiz oranlarının yükselmesine ve özel sektör yatırımlarının azalmasına da neden olabilir. Ancak bu uygulama sonuçlarının yaratacağı olumlu etki, özel sektörü dışlama etkisinden çok daha fazla olabilir.
- Klasiklere göre maliye politikası uygulamasının "özel sektörü dışlama etkisine yol açabileceği düşünülmesine rağmen Keynesyen Teoride ise bunun her zaman olmayacağı vurgulanmaktadır.

Likidite tuzağı, ekonomide faiz oranlarının inebileceği en düşük seviyeye inmiş olduğu ve para arzını arttırarak faiz oranları (dolayısıyla yatırımlar ve toplam talep) üzerinde etkili olunamadığı durumdur.

Likidite tuzağı durumunda, para talebinin faiz esnekliği sonsuzdur. Yani para talebi eğrisi, yatay eksene paralel bir görünüm sergiler. Para talep eğrisinin yatay eksene paralel olduğu durumda, para arzında meydana gelecek bir artış, faiz oranlarında bir düşmeye neden olmayacaktır. Çünkü Keynes'e göre, faizlerin düşebileceği asgari bir düzey vardır. Bu asgari düzeyden sonra, para arzındaki artışlar, faiz oranlarını düşürmeyecektir. Dolayısıyla böyle bir durumda para politikası etkisiz, maliye politikası etkilidir.

3. MALİYE POLİTİKALARININ KEYNESYEN OLMAYAN ETKİLERİ

a. Rasyonel Beklentiler Hipotezi

- Rasyonel beklentiler teorisi bireylerin uyumcu değil “rasyonel” beklentilere sahip olacaklarını ve bu nedenle ekonomi politikaları uygulamaları karşısında aktif bir tavır alıp, bu politikaların beklenen sonuçlarını değiştireceklerini öne sürmektedir.
- Bu teoriye göre bireyler, iktisat politikası uygulamaları ve bu uygulamaların yaratacağı etkiler konusunda tam bir bilgiye sahiptirler ve sistematik bir hata yapmaları söz konusu olamaz.
- Kısaca, fertlerin rasyonel hareket etmeleri sonucunda, ekonomik politikalar beklenen etkileri yaratamaz. Bu teoriye göre devlet, “aktif” iktisat politikaları yerine “istikrarlı” politikalar uygulamalıdır.
- Devlet sadece oyunun kurallarını belirlemeli; ekonomik birimler ise hangi imkanların kendilerine açık olduğunu bilip kararlarının muhtemel sonuçlarını önceden kestirebilmelidir.

b. Ricardocu Denklik Hipotezi

- Barro Ricardo hipotezine göre devlet, kamu açıklarını borçlanmayla finanse ederse, ekonomik birimler bugün vazgeçilen vergilerin gelecek döneme ertelenmiş olacağını bilirler.
- Yani ekonomik birimler, tüketim ve tasarruf kararlarını verirken tüm yaşam boyu gelirlerini dikkate aldıklarından, tüketim kalıplarını değiştirmeden tasarruflarını artırır. Çünkü rasyonel bireyler, cari vergilerde meydana gelen bir düşüşün gelecekte bütçe açıkları olarak karşılırlarına çıkacağını bildiklerinden bugünden tasarruflarını artırarak gelecek dönemlerde bütçe açığını finanse etmek için konulacak yüksek vergi yükünü karşılamaya çalışırlar.

c. Genişletici Mali Daralma Hipotezi

- Maliye politikalarının etkinliğini genişletici politikalardan ziyade daraltıcı politikalara dayandırmaktadır. Bu yaklaşım, daraltıcı maliye politikası ile (kamu harcamalarının azaltılması, vergilerin artırılması vb) mali dengeyi sağlanabileceğini savunur.
- Genişletici Mali Daralma Hipotezi, vergi oranlarının artırılması ve kamu harcamalarının kısılması ile bütçe açıklarının ve böylece devlet borçlarının azalacağını savunmaktadır.
- Büyük bir mali daralma gelecekte vergilerde bir düşüş beklentisine neden olmakta ve bu da bireylerin, sürekli gelirlerini dikkate aldıklarında tüketimlerini arttırmalarına neden olmaktadır. Yine mali daralma çerçevesinde kamu alımlarında meydana gelecek olan azalma aynı dönemde faiz oranlarında da bir azalmaya neden olacaktır. Düşük faiz oranları özel kesimin sahip olduğu servetin değerini yükseltecek ve cari dönem tüketimi artacaktır.

Sonuç olarak, genişletici mali daralma politikaları sonucunda;

- Özel tüketim harcamaları harekete geçecek
- Toplam talep ile çıktıda artış oluşacak
- Toplam faktör verimliliği artacak
- Ekonomik büyüme ve genişleme sağlanacak

d. Monetarist Maliye Politikası

- Önderliğini Milton Friedman'ın yaptığı bu görüşe göre, ekonomide oluşan istikrarsızlığın nedeni para arzında oluşan dalgalanmalardır.
- Kısa dönemde, para arzında oluşan artışlar geliri artırabilir ama uzun dönemde fiyatlar genel düzeyini yükseltir.
- Monetaristler durgunluğun nedeninin parasal daralma, enflasyonun nedeninin ise parasal genişleme olduğunu ileri sürmüşlerdir.
- Monetaristlere göre kamu harcamalarındaki artış merkez bankasından borçlanma ile finanse edilirse kamu harcamalarının milli gelir üzerindeki etkisi en fazla olur.
- Para politikasının yanlış uygulanmasından vazgeçilirse, ekonomide nispi bir istikrar sağlanacaktır.
- Friedman tarafından kullanılan doğal işsizlik oranı, yapısal ve friksiyonel işsizlerin toplamından oluşmaktadır.
- Monetaristlere göre, parasal bir genişleme toplam talebi artırarak işsizliği azaltabilir.
- Monetaristlere göre, paranın dolaşım hızı istikrarlıdır.
- Monetaristlere göre, özel sektör istikrarlıdır. Ekonomide dengesizlik yaratan unsurların içsel değil dışsal etkenlerin varlığıdır. Dışsal faktörler ise kamu faaliyetleridir.
- Monetaristler, ekonomide istikrara sağlamak için para ve maliye politikasının kullanımına karşıdırlar. Onlara göre, iyi bir para politikası para arzında sabit bir artışa izin veren bir politikadır.

4. KALKINMA TEORİLERİ

a. Yapısalci İktisadi Yaklaşım

- Yapısalcılara göre ekonomik kalkınmada en temel unsur sermaye birikimidir.
- Azgelişmiş ülkeler, sermaye birikiminin yetersizliği, iç piyasa hacimlerinin küçük olması, sermaye sahiplerinin yatırım için gerekli teşviklere sahip olmaması gibi nedenlerle uluslararası piyasalara açılmamakta ve gelişmiş ülkelerin girişimcileriyle rekabet edememektedir.
- Yapısalci yaklaşımın, uluslararası ticaretin ve yabancı sermaye yatırımlarının azgelişmiş ülkelere fazla bir yarar sağlamadığını hatta bu ülkelerin sanayileşmelerinin önünde bir engel oluşturduğunu ileri sürmüştür.
- Yapısalci yaklaşıma göre ekonomideki yapısal bozukluklar nedeniyle devlet müdahalesi mutlaka gereklidir.

b. Bağımlılık Yaklaşımı

- Bağımlılık Teorisi, 1960'lı yıllardan itibaren Batılı ülkelerin Üçüncü Dünya ülkeleri ile olan ilişkilerini eleştiren anlayışın teorisidir.
- Bağımlılık Yaklaşımının temelinde ekonomik emperyalizm anlayışı yatar. Gelişmiş ülkelerin azgelişmiş ülkelere (yoksul) yaptığı yardımların temelinde, yardım veren ülkenin yoksul ülkeyi ekonomik bağımlılığına almak olduğunu ileri sürerler. (Örneğin eski teknoloji uçak yardımı yapıp uçak parçalarını ve yazılımını kendisinden almaya zorunlu kılar)
- Bağımlılık teorisyenlerine göre, üçüncü Dünya ülkelerinin geri kalmışlıklarının sebebi gelişmiş ülkelerdir.
- Bu ülkelerin gelişmemeleri iç dinamiklerine değil tarihsel süreçlere bakılarak anlaşılabilir. Batı dışı toplumların sömürge ya da yarı sömürge olarak batılı devletlerin müdahalesi altında iç savaşlar, darbeler gibi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmalarından kaynaklanmaktadır.
- Gelişmiş ülkelerin zenginliklerinin temel nedeni, gelişmemiş ülkeleri sömürmeleridir.

c. İkilik Teorisi

- Günümüz az gelişmiş ülkelerinde tarımsal (ya da geleneksel) kesim ve sanayii (ya da modern) kesimi olmak iki ayrı kesim olduğundan hareket ederler.
- Geleneksel kesim içe kapalıdır ve kendi kendine yeterlidir. Bu nedenle tarımsal (geleneksel) kesimde yapılacak her türlü iyileştirmeler ekonominin geneline yansımayacaktır.
- İkilik kuramına göre Batı ülkeleri nasıl feodal yapıdan kapitalist bir yapıya geçmişlerse, bugünün az gelişmiş ülkeleri de aynı yolu izleyerek bu dönüşümü gerçekleştirebilirler.
- Geri bölgelerin gelişebilmesi için buralara kalkınmış bölgelerden bilgi, beceri ve teknoloji transferi gereklidir.

MALİYE POLİTİKASI VE YAPISAL UYUM PROGRAMLARI

Ortodoks Politikalar

- Para ve maliye politikalarını içeren fakat gelirler politikalarını içermeyen istikrar politikalarıdır.
- Klasik mali gelenekçilere yakındırlar
- Ortodoks politikalar, ekonomide fiyat mekanizmasına (fiyat, ücret veya döviz kuru gibi) müdahale etmeden toplam talebi yönlendirmek için uygulanan politikalarlardır.
- Toplam talep kontrol altına alınmaya çalışılır
- Kurala göre politikaların uygulanması gerektiğini savunurlar.
- Temel amaçları, yüksek enflasyonu hızlı ve kalıcı bir biçimde aşağı çekmek ve dış dengeyi sürekli iyileştirmektir
- Bir yandan fiyatlar serbest bırakılmakta, öte yandan reel ücretlerin düşürülmesi yoluna gidilmekte
- Bütçenin denk olması ve bütçe açığının ortadan kaldırılması gerektiğini savunurlar.

Heterodoks Politikalar

- Temel amaç enflasyonu kontrol altına almaktır.
- Gelirler politikası temellidir.
- Sıkı para ve maliye politikaları ile desteklenmelidir.
- Öncelikle ücret ve fiyatların kontrolü ve mali disiplin üzerinde durur.
- Ücretler, fiyatların, faizlerin, kiralardan dondurulmasını amaçlarlar.
- Belirli bir süre için uygulanır.
- Bir süre sonra para arzının yavaş yavaş genişlemesine izin verilir.
- Bu program 1980'li yıllarda; Arjantin, Brezilya, Meksika ve İsrail'de uygulamaya konulmuştur.

MALİYE POLİTİKASININ UYGULAMA ŞEKİLLERİ

1. İradi (İhtiyari) Maliye Politikası

- İhtiyati maliye politikası, kamu otoritesinin ekonomik dalgalanmaları önlemek için karar organlarıncı periyodik olarak birtakım İradi kararlar alması yoluyla gerçekleşir.
- En temel özelliği; istikrar politikasına yönelik müdahale ve önlemlerin sadece maliye politikasını yürütmekle yetkili ve yükümlü siyasi karar birimlerinin takdirine dayanmasıdır.
- Mali araçların kullanımında politikacılara geniş takdir yetkisi tanınması yüzünden Keynesyen maliye politikası, İhtiyari ismiyle anılmıştır.
- İhtiyari maliye politikası yönteminin başarıya ulaşabilmesi için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.
 - Konjonktürel sorun doğru tespit edilmeli
 - Doğru müdahale araçları seçilmeli
 - Uygulanacak kararlar zamanında alınıp uygulanmalı
 - Uygulanan maliye politikası ile etkileri arasındaki süre kısa olmalı

2. Formül Esnekliği Yöntemi

- Formül esnekliği, ekonomik göstergelerin belli değerleri aşması halinde önceden saplanmış belli önlemlerin devreye girmesidir.
- Bu yöntemde, ekonomik konjonktürdeki değişimler karşısında yasama organı, yürütme organına yetki verir.
- Genellikle İradi maliye politikasındaki gecikmelerden kurtulmak ve otomatik stabilizatörlerin yetersizliğini gidermek ve bir bakıma bunlar arasında bir köprü görevini görmek üzere ortaya atılmıştır.
- Örneğin enflasyonun %40'm üzerine çıkması durumunda, talebin kısılabilmesi için Katma Değer Vergisinin genel oranının 7 puan artırılmasının kanunda belirtilmesi ve hükümetin bir müdahaleye gerek duyulmadan kanuna dayanarak vergi oranlarının kendiliğinden artmasıdır.

3. Gayri İradi (Otomatik Stabilizatör – Otomatik İstikrar Sağlayıcılar) Maliye Politikası

- Dışarıdan herhangi bir müdahale ve yasal işleme gerek kalmadan, sosyo-ekonomik sistemin kendi içindeki bazı kurumlarının doğrudan harekete geçerek, durgunluk dönemlerinde otomatik olarak bütçe açığının veya enflasyon dönemlerinde otomatik olarak bir bütçe fazlası oluşturabilmesidir.

OTOMATİK STABİLİZATÖR (GAYRİ İRADİ) MALİYE POLİTİKASI

Kamu Ekonomisi ile İlgili Otomatik Stabilizatörler

- Otomatik stabilizatör olarak kullanılan vergiler
- Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Kamu Harcamaları
- Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Bütçe Açık ve Fazlaları

Özel ekonomi ile ilgili Otomatik Stabilizatörler

- Birey, Aile Ve Firmaların Tasarrufları
- İşsizlik maaşları ve işsizlik sigorta primleri
- Firmaların Stoklardaki Artış Veya Azalışlar

Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Vergiler

Vergilerin otomatik stabilizatör gücünün etkin olabilmesi için, ekonominin daralma dönemlerinde otomatik olarak ekonomiyi genişletebilmesi, ekonominin genişleme dönemlerinde ise otomatik olarak ekonomiyi daraltabilmesi gerekmektedir.

Artan Oranlı Vergiler

- Otomatik stabilizatör etkileri en güçlü olan vergilerdir. Bu tür vergilerin en önemlisi Kişisel Gelir Vergisidir.**
- Ekonomi genişleme dönemindeyken üretim, istihdam ve gelirden ortaya çıkan artış, **gelir vergisi politikası artan oranlı olduğu için** ortalama vergi oranında da bir artış oluşturacaktır. Böylece hem devlet gelirlerinde artış yaşanacak hem de bireylerin talep baskılanacak ve enflasyonist etki kendiliğinden azalacaktır.
- Ekonomi üretimin azaldığı ve işsizliğin arttığı bir daralma (deflasyon) dönemindeyken, bireysel gelirler azalacağı için vergi miktarında da bir düşüş yaşanacaktır. Dolayısıyla bireylerin gelir azalışına paralel olarak, ödeyecekleri vergi miktarlarında da bir azalma yaşanacak ve bu durum onların harcanabilir gelirlerinde büyük oranda azalma olmasını önleyecektir ve ekonomi kendiliğinden az da olsa genişleme eğilimine girecektir.
- Servet vergilerinden biri olan veraset ve intikal vergisi de artan oranlı bir yapıya sahip olmasına rağmen, toplam vergi gelirleri içindeki payının küçük olması nedeniyle kişisel gelir vergisine göre esneklik etkisi (otomatik stabilizatörlük etkisi) çok daha düşüktür.

Tek (Düz-Sabit) Oranlı Vergiler	- Kurum geliri arttıkça vergi oranı değişmese bile ödenen vergi miktarı artar. Tam tersi durumda yani kurum geliri azaldıkça ödenen vergi miktarı da azalır. Bu bakımdan kurumlar vergisi ekonominin içinde bulunduğu duruma göre otomatik olarak istikrar sağlayıcı bir rol üstlenir. - Kişisel gelir vergisinde olduğu gibi kurumlar vergisi de genişleme dönemlerinde otomatik olarak bütçe fazlası; daralma dönemlerinde ise bütçe açığı verilmesine yardımcı olur. Ancak kurumlar vergisinin otomatik stabilizatör etkisi, kişisel gelir vergisinin otomatik stabilizatör etkisinden azdır.
Esneklik Değeri Sıfıra Eşit Olan Vergiler	Örnek olarak, baş vergisi gösterilebilir. Diğer bir ifadeyle gelir düzeyinde meydana gelen değişimler vergi miktarını etkilemiyorsa bu vergiler nötr yapıya sahiptir ve vergi esnekliği değerleri ise sıfıra eşittir. Otomatik stabilizatör etkileri yok denecek kadar azdır.
Tüketim Vergileri	Tüketim gelirin bir fonksiyonu olduğundan otomatik stabilizatör etkisi söz konusu olur. Ancak gelir vergisi kadar etkin değildir. Katma Değer Vergisi bu tür vergilere örnek olarak gösterilebilir.
Vergi sisteminin otomatik stabilizatör gücü, kamu harcama sistemine göre nispeten daha fazladır.	

Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Bütçe Açık ve Fazlaları

- Ekonominin refah dönemlerinde, vergi sisteminin duyarlı ve esnek olması halinde vergi hâsılatı artar; mali yılın sonunda, bütçenin gelir ve gider kanatları arasında olumlu bir fark meydana gelir ki bu, bütçe fazlasıdır.
- Duraklama ve düşük konjonktür evrelerinde de bütçe açığı söz konusudur.
- İçerisinde yaşanan konjonktüre göre kendiliğinden oluşan bu olumlu (fazla) ya da olumsuz (açık) farklar, ekonomiyi istikrara kavuşturmada etkilidir.

Otomatik Stabilizatör Olarak Kullanılan Kamu Harcamaları

Kamu harcamalarının otomatik stabilizatör gücünün etkin olabilmesi için, bu harcamaların ekonominin daralma dönemlerinde otomatik olarak genişleyebilmesi, ekonominin genişleme dönemlerinde ise otomatik olarak azalabilmesi gerekmektedir.	
Transfer Harcamaları	- Otomatik stabilizatörlük gücü en fazla olan harcamalardır. Transfer harcamaları içerisinde otomatik stabilizatör etkisi en yüksek olan işsizlik maaş ödemeleridir. Eğer ekonomide bir durgunluk söz konusu ise işsizlik artacaktır. Bu durumda işsiz kalan harcama birimleri işsizlik sigortasından yardım alacak ve harcama düzeylerini çok kısmak zorunda kalmayacaklardır. Bu durum durgunluktan çıkış sürecine olumlu katkı sağlayacaktır. - Ekonominin genişleme dönemlerinde çalışanların gelirlerinin bir kısmı, işsizlik sigortası primi olarak kesilecek bu da talep kısıcılığı etkisi yaratarak enflasyonist bir sürecin frenlenmesine olumlu bir katkı sağlayacaktır.
Savunma Harcamaları	Ekonomik konjonktüre bağlı olarak değişmediğinden en az otomatik stabilizatörlük gücüne sahiptir.
Cari Harcamalar	Ekonomik konjonktüre bağlı olarak değişmediğinden otomatik stabilizatörlük gücü azdır.

Özel Ekonomi ile İlgili Otomatik Stabilizatörler

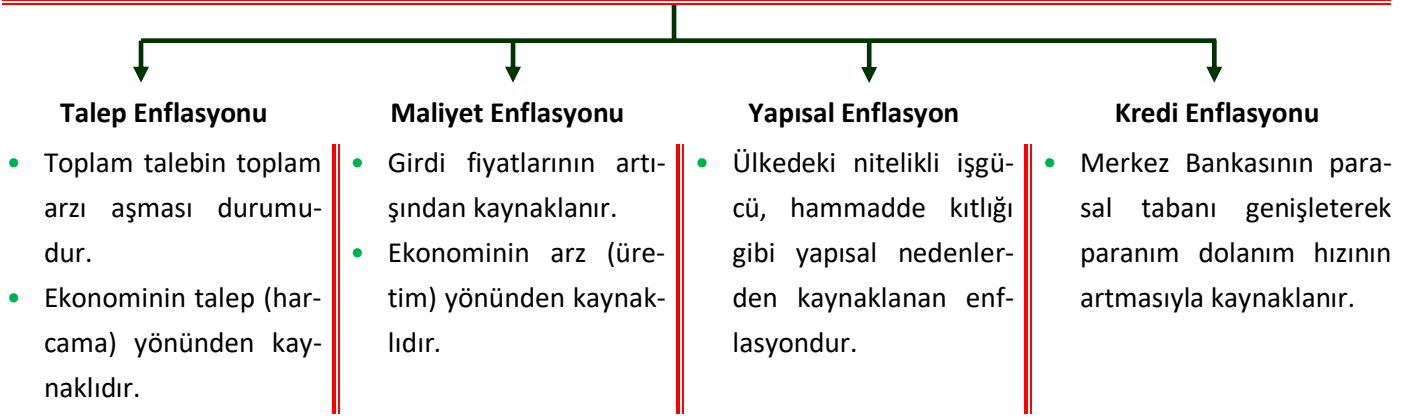
Tarımsal Destekleme Ödemeleri	• Ürün fazlasının olduğu, ürünlerin piyasada alıcı bulamadığı veya düşük fiyatla alıcı bulduğu dönemlerde, devlet tarım ürünlerini belli bir fiyattan satın alır, böylece hem ürün fiyatlarının aşırı düşmesini önler hem de tarım sektöründeki üreticilere gelir aktararak satın alma güçlerini korumuş olur. Devlet satın aldığı bu ürünleri kıtlık dönemleri için stoklar veya ihraç eder. • Tarımsal üretimin kıt olduğu dönemlerde ise stokladığı ürünleri piyasaya sürer. Böylece tarım ürünlerinin fiyatlarının aşırı yükselmesini ve tüketicilerin satın alma güçlerinin azalmasını önler.
Hane Halklarının Tasarrufları	• Hane halkları, ekonominin genişleme döneminde gelirlerinde bir artış meydana geldiği için bu gelirin bir kısmını tasarruf ederek, enflasyonist bir sürece girilmesini önlemeye yardımcı olurlar. . • Aynı şekilde ekonomi, üretimin azaldığı, işsizliğin arttığı bir daralma döneminde, daha önceden yapılmış tasarruflar kullanılmak suretiyle harcama düzeylerini arttırarak tüketimde çok hızlı bir azalma olması engellenmiş olur.
Firmaların Stoklardaki Artış Veya Azalışları	• Ekonomide mal talebinin azaldığı dönemde firmaların üretimleri azalmaz, stoklarında bir artış meydana gelir. Böylece hem işçilerin satın alma güçlerinin azalması hem de mal fiyatlarının düşmesi önlenir. • Mal talebinin aşırı arttığı dönemlerde ise fazla talep stoklardan karşılanır. Böylece mal fiyatlarının yükselmesi önlenir. • Firmaların stoklarındaki bu artış ve azalışlar, kendiliğinden arz-talep dengesinin sağlanmasına yardımcı olur.

ENFLASYONLA MÜCADELE VE MALİYE POLİTİKASI

- Enflasyon, fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artışları ifade eder.
- Enflasyon, borç verenlerin aleyhine borç alanların lehine sonuçlar doğurur. Yani fiyatlar genel seviyesinin yükseldiği dönemlerde devlet borçlarının yükü hafifler, fiyatlar genel seviyesinin düştüğü dönemlerde ise devlet borçlarının yükü artar. Enflasyonist dönemde devlet borçlanması devletin lehine olacağı için gelir dağılımının bozulmasına ve tüketim kalıplarının değişmesine neden olmaktadır.
- Enflasyon dönemlerinde faizler yükselir, yatırımlar azalır ve sermaye birikim hızı yavaşlar.
- Enflasyon nedeniyle tarh ve tahsil arasında oluşan sürenin uzaması vergi gelirlerinin reel değerlerinin erimelerine neden olur. Bu etkiye **OLİVERA – TANZİ ETKİSİ** adı verilir. Daha çok yıllık beyan esasına dayanan vergilerde ortaya çıkan bu etkiyi azaltmak için devlet, “kazandıkça öde” prensibine dayanan “kaynakta kesinti – stopaj (tevki-fat)” yöntemini uygular.
- **ENFLASYONUN VERGİ ETKİSİ** kavramı, enflasyon nedeni ile paranın değerinde meydana gelen düşüşün gelirleri enflasyondan daha az artan gelir grupları üzerinde vergi gibi etki yaratması şeklinde tanımlayabiliriz.

Enflasyon dönemlerde toplam talep toplam arzdan fazladır. Dolayısı ile enflasyonu ortadan kaldırmak için arz talep dengesinin sağlanması gerekmektedir. Denge iki şekilde sağlanabilir ya arzı artırılmalı ya da talep düşürülmelidir. Enflasyonla mücadelede kısa dönemde talep düşürücü uzun dönemde arz artırıcı politikalar uygulanmalıdır. Çünkü arz esnekliği uzun dönemde daha yüksektir. Kısa ve uzun dönemde amaç arz talep dengesini sağlamaktır.

Enflasyonun Tanımı ve Türleri

Enflasyonla Mücadelede Kamu Harcamaları Politikası

Enflasyon $\uparrow$ $\rightarrow$ Toplam Talep $\uparrow$ $\rightarrow$ Kamu Harcamaları $\downarrow$ (azaltılmalı)

Enflasyonla Mücadelede Vergi Politikası

Enflasyon $\uparrow \rightarrow$ Toplam Talep $\uparrow \rightarrow$ Vergiler $\uparrow$ (arttırılmalı)

Gider vergisinin $\uparrow$ etkisi > Gelir vergisinin $\uparrow$ etkisi > Servet vergisinin $\uparrow$ etkisi

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

- Artan oranlı bir yapıya sahip olmasından dolayı, enflasyonist dönemde vergi oranlarındaki bir artış talebi kısıcı etki yaratacaktır.

Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

- Enflasyonist dönemde gider vergilerindeki artış, ekonomideki toplam talebi azaltmada etkin bir rol oynar.
- Gider vergilerinin arttırılmasına, bazı grupları daha az direnç gösterir.
- Enflasyonist bir ekonomide tüketimi kısmak amacıyla gelir vergilerinin arttırılmasının daraltıcı etkisinin, gider vergilerine göre daha az olmasının nedeni gelir vergisinin bir kısmının tasarruflardan ödenmesidir.

Servet Üzerinden Alınan Vergiler

- Ekonomide servet vergilerinin enflasyonla mücadele amacıyla kullanılma imkânı gelir ve gider vergilerinden daha azdır.
- Servet vergileri ekonomik konjonktürden çok fazla etkilenmeyen vergilerdir.
- Servetin kişilerin harcama potansiyelini yansıttığı noktasından hareket edilirse, kısa dönemde toplam talebi kısma yönünde kullanılabilir.

Enflasyonla Mücadelede Borçlanma Politikası

Birey ve Özel Firmalardan Borçlanma

- Enflasyonla mücadelede toplam talebi azaltmak için öncelikle bireyler özel sektör firmalardan borçlanma tercih edilmelidir. Bu şekilde yapılacak bir borçlanma talep azalışına sebep olacak ve anti enflasyonist etki yaratacaktır.
- Birey ve firmalardan yapılacak borçlanma uzun vadeli ve yüksek faizli olmalıdır. Kısa dönemli yapılacak bir borçlanma sonucunda faizle birlikte kısa vadede tekrar piyasaya dönecek olan fonlar toplam talebi arttıracaktır.

Merkez Bankasından Borçlanma

- Merkez bankasından borçlanma durumunda merkez bankası para basarak devlete borç vereceği için enflasyonist etki yaratır.

Ticari Bankalardan Borçlanma

- Enflasyonist dönemlerde devletin ticari bankalardan da borçlanması uygun olmaz. Bu durumda ticari bankalar kaydi para yaratarak enflasyonist etkiyi arttırmış olurlar.

Devlet borçları, vergiler kadar olmasa da, yapıldıkları anda satın alma gücünde daraltıcı etki yaratır.

Enflasyonla Mücadelede Bütçe Politikası

Enflasyonla mücadelede uygulanacak bütçe politikaları aşağıdaki gibi olmalıdır;

- Bütçe Giderlerini Azaltmak
- Bütçe Gelirlerini Arttırmak
- Daha Küçük Bütçeler Hazırlamak
- Bütçe Fazlası Verdimek

DURGUNLUK VE MALİYE POLİTİKASI

- Toplam arzın toplam talepten fazla olması durumunda ekonomide durgunluktan bahsedilmektedir. Durgunluk halindeki bir ekonomide, üretim kapasitesi talep yetersizliği nedeniyle tam çalışamayacağından, milli gelir eksik istihdam düzeyinde gerçekleşecektir.
- Bu durum işsizliğin artmasına mal ve faktör piyasalarında ise fiyatların düşmesine yol açabilecektir.
- Kısa dönemdeki ekonomik küçülmelere **resesyon** denir.
- Ekonomide durgunluğun tüm sektörlerde hissedilmesi durumuna **deflasyon** denilmektedir.
- Deflasyonist konjonktür hali öncelikle ekonomide duraklama, daralma, çöküntü (depresyon) devrelerinden oluşmakta ve bu devrelerde uygulanacak ekonomi ve mali politikalar farklı olmaktadır.
- Durgunluk dönemlerinde ekonomide genişletici maliye politikaları uygulanmalıdır.

Durgunlukla Mücadelede Kamu Harcamaları Politikası

Durgunluk $\uparrow \rightarrow$ Toplam Talep $\downarrow \rightarrow$ Kamu Harcamaları $\uparrow$ (Arttırılmalı)

Yatırım Harcamaları

- Harcamalar daha çok bayındırlık harcamaları şeklinde olmalıdır. (Karayolu, baraj, köprü vb.) Bu şekilde işsizlik azalarak inşaat sektörü canlanmış olur. Çünkü bu tür harcamalar milli geliri uzun dönemde olumlu etkileyen yatırımlardır.

Cari Harcamalar

- Cari harcamaları arttırarak devlet, bir yandan çalıştırmış olduğu personelin satın alma gücünü yükseltir diğer taraftan da özel mal ve hizmetlere karşı talep oluşturmuş olur.
- Cari harcamaların arttırılması yatırım harcamalarının arttırılmasına eşdeğer bir genişletici etki yarattığı kabul edilir.

Transfer Harcamaları

- Transfer harcamaları diğer harcama türlerine kıyasla toplam talepte çok fazla canlanmaya yol açmamaktadır.
- Devletin yapacağı transfer harcamaları kişilerin ve tüketicilerin eline geçtiğinde bu harcamaların hepsi piyasaya harcama olarak geri dönmeyecek en azından belli bir kısmı tasarrufa dönüşecektir.

Pump - priming: Harcamaların gelir yaratıcı etkisinin bulunduğu görüşünden hareketle, ekonomiyi durgunluktan kurtarmak ve iktisadi faaliyetleri canlandırmak için devletin, açık piyasa işlemleri veya başka yollarla piyasaya para pompalayarak satın alma gücünü artırmaya yönelik harcama yapmasıdır.

Durgunlukla Mücadelede Vergi Politikası

Durgunluk $\uparrow \rightarrow$ Toplam Talep $\downarrow \rightarrow$ Vergiler $\downarrow$ (Oranları Düşürülmeli) $\rightarrow$ Muafiyet ve İstisnalar $\uparrow$

Gider Vergisinin $\downarrow$ Etkisi > Gelir Vergisinin $\downarrow$ Etkisi > Servet Vergisinin $\downarrow$ Etkisi

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

- Gelir üzerinden alınan vergi oranlarındaki azalış harcamalarda nispi bir artış yaratacaktır. Ancak, gelirden meydana gelecek bu artışların hepsi piyasaya harcama olarak dönmeyecektir. Gelir artışlarının bir kısmı tasarruf olarak ekonomiden uzaklaşacaktır.
- Durgunlukla mücadelede kişisel gelir vergisi artan oranlı özelliğe sahip olduğundan dolayı kurumlar vergisinden daha etkilidir.

Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

- Harcamalar üzerinden alınan vergi oranlarındaki azalış toplam harcama seviyesinde ciddi bir artışa neden olacaktır.
- Durgunlukla mücadelede harcamalar üzerinden alınan vergiler en kullanışlı araç kabul edilir.

Servet Üzerinden Alınan Vergiler

- Durgunlukla mücadelede servet üzerinden alınan vergi oranlarının düşürülmesi, diğer vergilere oranla çok daha az etki yaratır.

Durgunlukla Mücadelede Borçlanma Politikası

Borçlanma politikası enflasyonist bir ortama göre bu dönemlerde daha rahat kullanılır. Depresyon dönemlerinde borçlanma atıl fonların çokluğundan dolayı çok kolaydır.

Birey ve Özel Firmalardan Borçlanma

- Eğer kişiler ve firmalardan borçlanmada kişiler ve firmalar borç verdikleri parayı atıl olarak tuttukları paralardan veriyorsa toplam talep azalışı olmayacak aksine artış olacaktır.
- Ancak kişilerin ve firmaların devlete verdikleri borç tüketim ve yatırım için ayrılan fonlardan veriliyorsa, ekonomide talep artırıcı (genişletici) etki yaratmayacaktır.

Merkez Bankasından Borçlanma

- Durgunluk dönemlerinde bütçe açığını finanse etmenin en etkin yöntemi merkez bankasından borçlanmaktır. Çünkü merkez bankasından borçlanma merkez bankasının para basarak ekonomiye fon aktarımı ile olacağı için talep yaratıcı etkisi diğer kaynaklardan borçlanmadaki etkiden fazla olacaktır.

Ticari Bankalardan Borçlanma

- Devletin durgunlukla mücadelede ticari bankalardan aldığı borç şayet ticari bankaların atıl fonlarından karşılanıyorsa ekonomide genişletici etki meydana getirir.
- Ancak ticari bankaların devlete verdikleri borç kredi için ayrılan fonlardan ise istenilen genişletici etkiyi yaratmayacaktır.

Durgunlukla Mücadelede Bütçe Politikası

- Durgunlukla mücadelede bütçe politikası, bütçenin açık vermesi üzerine inşa edilmiştir.
- Durgunluğun neden olduğu işsizliğe ve para darlığına son verilmesi diğer deyişle azalan talebin canlandırılması için artan kamu harcamalarının ve kamu borçlanmasının artırılması gerekmektedir. Böylece artan kamu harcamaları ve borçlar toplam talebi artırıcı yönde etkileyecektir.
- Bu uygulamalar bütçe açıklarına yol açar ve durgunlukta bütçe açığı politikası en uygun politikadır.
- Bütçe açıklarının bir önceki yıla göre azalmış olması ekonominin durgunlaştığının göstergesidir.
- Keynesyen bir politika önerisi olan "telafi edici bütçe" önerisi burada geçerli olmaktadır.

STAGFLÂSYON VE MALİYE POLİTİKASI

- Yüksek bir enflasyon oranının, kullanılmayan üretim kapasitelerinin, işsizliğin ve yetersiz bir büyüme hızının birlikte yaşandığı bir ekonomik durumdur.
- Stagflasyon durumunda, makro düzeyde başlıca sorun, istihdam konusunda ortaya çıkmaktadır.
- Eksik rekabet koşulları da stagflasyona sebep olmaktadır.
- Stagflasyon olgusu, bir ekonomide, karar birimlerini enflasyonla mücadele ederken işsizliği kötüleştirmeme ya da işsizlikle mücadele ederken enflasyonu kötüleştirmeme arasında ciddi önlemler almalarını gerektiren bir ikileme karşı karşıya getirmektedir.
- Bir yandan işsizliği gidermek için genişletici maliye politikası tedbirleri uygulanması, diğer yandan fiyat artışlarını engellemek için daraltıcı bir politikanın uygulanması gerekir.
- Hangi politika seçilirse seçilsin, bir amacın gerçekleştirilmesi sırasında diğer amacın uzaklaşılacaktır. Bu nedenle devlet politikasınca izlenilecek yol, bu iki amacın optimal bir bileşimini gerçekleştirmeye çalışmaktır.
- Ekonominin mikro yapısı daha iyi anlaşılmalı ve mikro düzeyde politikalar tercih edilmelidir.
- Büyüme hızının ortalamadan daha düşük bir hızda büyümesine **stagnasyon** denir.

Stagflasyonla Mücadele Politikaları

Harcama Politikası

- Mikro bakış açısı çerçevesinde, bir yandan daraltıcı politikalar uygulanırken, diğer yandan da genişletici politikaların uygulanması gerekmektedir. Bu amaçla;
 - Mali yardımlarda, sübvansiyon ve sosyal yardımlarda kesintiye gitmek
 - Ekonomik amaçlı yardımları kıstak
 - Aciliyeti olmayan altyapı hizmetlerini ertelemek
 - Kamu harcamalarını verimli alanlara kanallize etmek

Vergi Politikası

- **Vergi temelli gelir politikaları** uygulanmalıdır. Bu politika; Daha düşük parasal ücret artışlarını öneren ve kabullenen firmalarla işçileri mükâfatlandıran; aşırı ücret artışlarını öneren ve kabullenen firmalarla işçileri cezalandıran bir vergi sisteminin kullanımıdır.
- Bu sistemde ücretleri belli bir sınırdan tutan firmalara ve işçileri vergi azaltılması yoluyla mükâfatlandırılmakta aksine aşırı ücret artışları öneren ve alan firmalarla işçiler yüksek vergiler yoluyla cezalandırılmaktadır.

Borçlanma Politikası

- Para politikası araçlarını kullanarak uzun vadeli borçlanma önerilmektedir.

ÇARPAN (ÇOĞALTAN) ve HIZLANDIRAN ANALİZİ

Çarpan (Çoğaltan)

- Devlet tarafından gerçekleştirilen bir kamu harcaması veya alınan verginin milli gelir üzerinde nasıl ve ne kadar etki yaptığını ölçmemizi sağlayan araçtır.
- Başka bir ifadeyle çarpan; yatırımdaki bir artışın meydana getireceği gelir artışını ya da azalışını ifade eden miktarsal bir katsayıdır.
- Çarpan kavramını ilk kullanan KAHN olmuştur. Ancak makro iktisada kazandıran Keynes olmuştur.

Hızlandırıcı

- Kamu harcamalarının tüketim malları talebini artırarak yatırımlarda artışa neden olmasına "hızlandırıcı etkisi" denir. Başka bir ifadeyle hızlandırıcı, tüketim harcamalarının yatırım harcamaları üzerindeki etkisini analiz eder.

Çarpanın Milli Gelir Üzerinde Gerçekleştirdiği Etki

Kamu Harcaması

(Basit Çarpan) Çarpanı

- Kamu harcamalarındaki meydana gelebilecek bir artışın milli gelir üzerindeki etkisini inceler.
- Kamu gerçek harcamaları diye de adlandırılır.

$$K_g = \frac{1}{1-c}$$

Kamu harcamalarındaki artış sonucu milli gelir hesaplaması sorulursa

$$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \times \Delta G_0$$

c : Marjinal Tüketim Eğilimi

s : Marjinal Tasarruf Eğilimi

K_g : Kamu Harcamaları Çarpanı

K_t : Vergi Çarpanı

K_{tr} : Transfer Çarpanı

K_b : Denk Bütçe Çarpanı

Vergi Çarpanı

- Vergi halktan toplandığı için halkın gelirini ve dolayısı ile ekonomide toplam talebi azaltır. Bu da ekonomide daraltıcı etkiye neden olur.
- Vergi çarpanı negatif değer alır.

$$K_t = \frac{-c}{1-c}$$

Kamu harcamalarındaki artış sonucu milli gelir hesaplaması sorulursa

$$\Delta Y = \frac{-c}{1-c} \times \Delta T_0$$

Transfer Çarpanı

- Transfer harcamaları çarpanı, kamu harcaması çarpanından daha düşüktür. Çünkü devlet tarafından yapılan transfer harcamalarının hepsi bireyler tarafından piyasaya harcama olarak dönmüş tasarrufa gider.

$$K_{tr} = \frac{c}{1-c}$$

Kamu harcamalarındaki artış sonucu milli gelir hesaplaması sorulursa

$$\Delta Y = \frac{c}{1-c} \times \Delta T_0$$

ΔY : Milli Gelirdeki Değişim

ΔG_0 : Toplam Kamu Harcamaları

ΔT_0 : Toplam Vergi Gelirleri

ΔT_0 : Toplam Transfer Harcamaları

$c + s = 1$ çünkü;

(Tasarruf ile tüketimimizin toplamı gelire eşittir)

Denk Bütçe Çarpanı

- Kamu harcamalarındaki bir artışın aynı miktar vergilerle finanse edilmesi durumunda milli gelir denge değerinin kamu harcamalarındaki artış kadar değişmesi durumudur.
- Denk bütçe çarpanının bire eşittir.

$$K_b = \frac{1}{1-c} + \frac{-c}{1-c} = \frac{1-c}{1-c} = 1$$

Kamu harcamalarındaki artış sonucu milli gelir hesaplaması sorulursa

$$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \times \Delta G_0 + \frac{-c}{1-c} \times \Delta T_0$$

	ÇARPAN			
	KAPALI EKONOMİ		AÇIK EKONOMİ	
	Vergi Otonom	Vergi Gelire Bağlı	Vergi Otonom	Vergi Gelire Bağlı
Harcama (Basit) Çarpanı	$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \times \Delta G$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c(1-t)} \times \Delta G$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c+m} \times \Delta G$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c(1-t)+m} \times \Delta G$
Vergi Çarpanı	$\Delta Y = \frac{-c}{1-c} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{-c}{1-c(1-t)} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{-c}{1-c+m} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{-c}{1-c(1-t)+m} \times \Delta T$
Transfer Çarpanı	$\Delta Y = \frac{c}{1-c} \times \Delta Tr_0$	$\Delta Y = \frac{c}{1-c(1-t)} \times \Delta Tr_0$	$\Delta Y = \frac{c}{1-c+m} \times \Delta Tr_0$	$\Delta Y = \frac{c}{1-c(1-t)+m} \times \Delta Tr_0$
Denk Bütçe Çarpanı	$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \times \Delta G + \frac{-c}{1-c} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c(1-t)} \times \Delta G + \frac{-c}{1-c(1-t)} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c+m} \times \Delta G + \frac{-c}{1-c+m} \times \Delta T$	$\Delta Y = \frac{1}{1-c(1-t)+m} \times \Delta G + \frac{-c}{1-c(1-t)+m} \times \Delta T$
c, marjinal tüketim eğilimi; s, marjinal tasarruf eğilimi; t, vergi oranı; m, marjinal ithalat eğilimidir.				

- c (Marjinal Tüketim Eğilimi) ↑ → Milli Gelir ↑ → k (Çarpan Katsayısı) ↑
- c (Marjinal Tüketim Eğilimi) ↓ → Milli Gelir ↓ → k (Çarpan Katsayısı) ↓
- s (Marjinal Tasarruf Eğilimi) ↑ → Milli Gelir ↓ → k (Çarpan Katsayısı) ↓
- s (Marjinal Tasarruf Eğilimi) ↓ → Milli Gelir ↑ → k (Çarpan Katsayısı) ↑
- t (Vergi Oranı) ↑ → Milli Gelir ↓ → k (Çarpan Katsayısı) ↓
- t (Vergi Oranı) ↓ → Milli Gelir ↑ → k (Çarpan Katsayısı) ↑
- m (İthalat Oranı) ↑ → Milli Gelir ↓ → k (Çarpan Katsayısı) ↓
- m (İthalat Oranı) ↓ → Milli Gelir ↑ → k (Çarpan Katsayısı) ↑

Önemli NOT: Çarpan katsayısı hesaplamaları ile ilgili sorular cevaplanırken, hangi formülün kullanılması gerektiğini anlayabilmek için sorudaki bazı ayrıntılara dikkat edilmelidir. Aşağıdaki ayrıntılar dikkate alınarak, soruların çözümünde hangi formülün uygulanabileceği daha kolay anlaşılabilir. Bu ayrıntılar;

- Ekonominin dışa açık olup olmadığına bakılmalıdır. Şayet soruda dışa açık ya da kapalı bir ekonomi dememişse ve ithalat oranı verilmemişse (m), kapalı ekonomilerde geçerli olan çarpan formülü kullanılmalıdır. Ancak ithalat oranı verilmişse (m) o ekonominin dışa açık olduğu zaten bellidir.
- Vergilerin otonom mu yoksa gelire bağlı vergiler mi olup olmadığına bakılmalıdır. Şayet soruda vergi otonom veya gelire bağlı denmemiş ve vergi oranı verilmemişse (t), otonom vergilerin söz konusu olduğu çarpan formülü kullanılmalıdır. Ancak soruda vergi oranı verilmiş (t) o ekonomide verginin gelire bağlı olduğu zaten bellidir.
- Soruda **“toplam vergi tutarı”** rakamı verilmişse vergi çarpanı, **“yapılan transfer harcaması tutarı”** verilmişse transfer çarpanı ve **“yapılan kamu harcaması tutarı kadar vergi toplanmış”** ya da **“kamu harcamaları aynı miktar vergi ile finanse edilmiş”** ifadesi kullanılmış ise denk bütçe çarpanı formülleri dikkate alınmalıdır.

Mali Kaldıraç

Belli bir dönemde uygulanan bütçenin, bir önceki yıl bütçesine göre milli gelir üzerinde ne kadar genişletici veya daraltıcı etkiye sahip olduğunu ortaya koymaya çalışan ilk iktisatçı Musgrave'dir. Musgrave ortaya sürdüğü bu analize **Mali Kaldıraç** adını vermiştir.

Mali Kaldıraç = $k \times (\Delta G - \Delta T)$ formülü ile hesaplanır.

k	: Çarpan Katsayısı
ΔG	: Kamu Harcamalarındaki Değişim
ΔT	: Vergilerdeki Değişim

Bir ülkede, kamu harcamaları 350 milyar TL'den 400 milyar TL'ye, vergi gelirleri ise 300 milyar TL'den 380 milyar TL'ye çıkmıştır.

Bu ülkede çarpan değerinin 2,5 olması hâlinde mali kaldıraç etkisi kaçtır? (KPSS – 2014)

Mali Kaldıraç = $k \times (\Delta G - \Delta T)$ formülü ile hesaplanır.

k	: Çarpan Katsayısı
ΔG	: Kamu Harcamalarındaki Değişim
ΔT	: Vergilerdeki Değişim

$$\begin{aligned}\text{Mali Kaldıraç} &= k \times (\Delta G - \Delta T) \\ &= 2,5 \times ((400 - 350) - (380 - 300)) \\ &= 2,5 \times (50 - 80)\end{aligned}$$

GELİR DAĞILIMININ TÜRLERİ

- Bir toplumda milli gelirin çeşitli gruplar arasındaki dağılım şekline gelir dağılımı denilmektedir.
- Bunun için genellikle alt, orta ve üst gelir grupları oluşturulur ve yıllık gelirleri bu gruplara düşen ev halkı ya da ailelerin oranları hesaplanarak bir tablo düzenlenir.
- Buna göre, bir toplumda alt gelir grubunda bulunan birimlerin derecesi ne kadar yüksekse, o toplumda milli gelir dağılımı o derece eşitlikten uzaktır.
- Bir başka deyişle, o toplumda nüfusun yüksek bir oranı, milli gelirin ufak bir payını, çok düşük oranı da büyük bir payını almaktadır.

Gelir Dağılımının Türleri

Fonksiyonel Gelir Dağılımı	Sektörel Gelir Dağılımı	Bölgesel Gelir Dağılımı	Kişisel Gelir Dağılımı
• Üretim faktörlerinin üretime katılmaları sonucu milli gelirden aldıkları payı gösterir.	• Çeşitli üretim sektörlerinin sosyal hâsıladan aldıkları payı gösterir.	• Coğrafi bölgelerin milli gelirden aldıkları payı gösterir.	• Milli gelirin kişiler veya tüketici birimler arasındaki dağılımını gösterir. Örneğin nüfusun gelir seviyesine göre sıralanmış her bir yüzdelik diliminin milli gelirden aldığı payı belirtir.

ÇALIŞMA SORULARI

1. Kamu harcamalarında yapılan 5 birimlik bir artış aynı miktarda vergilerle finanse edildiği takdirde milli gelirdeki değişim ne olur? (c: 0,80)
2. Kapalı bir ekonomide kamu gerçek harcamalarında yapılan 50 bin TL'lik bir artışın, marjinal tüketim eğilimi (c) 0,75 vergi oranı (t) %20 iken milli gelir üzerindeki etkisi ne olur?
3. Marjinal tüketim eğilimi 0,75 ise vergi çarpanının değeri kaç olur?
4. Marjinal tüketim eğilimi 0,8 iken kapalı bir ekonomide 10 birimlik transfer harcamalarının denge milli gelir üzerindeki etkisi ne olur?
5. Sadece otonom vergilerin olduğu kapalı bir ekonomide marjinal tasarruf eğiliminin 0,20 olduğu varsayılırsa 100 milyon TL'lik bir vergi artışı millî gelir düzeyini nasıl etkiler?
6. Marjinal tüketim eğilimi $c=0,80$ olduğu takdirde kamu harcamalarında 600 bin TL değerinde bir artış milli geliri ne yönde etkiler?
7. Marjinal tüketim eğilim 0,80 iken vergilerdeki 40 bin TL'lik bir azalış milli geliri ne yönde etkiler?
8. $c = 0,80$ ise kamu harcamalarının 300 birim arttığı denk bir bütçenin uygulandığı ekonomide milli gelir ne yönde değişir?
9. $c=0,75$ olan bir ekonomide 200 bin TL'lik bir kamu harcaması milli gelirden ne yönde bir değişikliğe neden olur?
10. Kapalı bir ekonomide mal ve hizmet harcamalarına yapılacak 10 birimlik bir artış milli gelir denge düzeyini ne miktarda etkiler? ($c = 0,80$ ve $t = 0,25$)

CEVAPLAR

1) 5 birim ↑	2) 125 bin TL ↑	3) - 3	4) 40 birim ↑	5) 40 milyon TL ↓
6) 3 milyon TL ↑	7) 160 bin TL ↑	8) 300 bin TL ↑	9) 800 bin TL ↑	10) 25 birim ↑